

УДК 347.7

**НАРИСИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ
КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН****Тетяна ПОПОВИЧ**кандидат юридичних наук, старший
дослідник, учений секретарНауково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)<https://orcid.org/0000-0003-2292-4530>

Конституція України декларує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У ст. 42 визначено право кожного на підприємницьку діяльність, що не заборонено законом. Частинами 3 та 4 цієї ж статті встановлено обов'язок держави щодо захисту підприємницької діяльності. Цей захист стосується конкуренції, прав споживачів, здійснення контролю за якістю та безпечністю продукції й усіх видів послуг і робіт, сприяння діяльності громадських організацій споживачів, регулюванню внутрішньої організації відносин підприємств тощо. Останні два десятиліття держава приділяє особливу увагу корпоративних відносинам, їх регулюванню, створенню системи захисту та контролю.

Держава встановлює «правила гри» від для започаткування власної справи до поведінки на ринку, в межах яких суб'єкти підприємництва мають певну свободу. Регулююча роль держави мала би полягати, насамперед, у чіткості, послідовності, однозначності законодавчого визначення та дотримання (виконання) відповідних правових норм щодо стратегічних напрямів розвитку вітчизняного ринкового господарства, розвиненості системи державних гарантій реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, звуженні сфери прямого державного втручання у внутрішню діяльність підприємців, налагодженні дієвого та результативного державного контролю.

UDC 347.7

**ESSAYS REGARDING REGULATION
OF CORPORATE RELATIONS****Popovych, Tetiana G.**Candidate of Legal Sciences, Senior
Researcher, Academic SecretaryAcademician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

The Constitution of Ukraine declares that human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of state activity. In Art. 42 defines everyone's right to entrepreneurial activity, which is not prohibited by law. Parts 3 and 4 of the same article establish the state's duty to protect business activity. This protection concerns competition, consumer rights, monitoring the quality and safety of products and all types of services and works, promoting the activities of public consumer organizations, regulating the internal organization of enterprise relations, etc. Over the past two decades, the state has been paying special attention to corporate relations, their regulation, and the creation of a system of protection and control.

The state establishes the "rules of the game" from starting one's own business to market behavior, within which business entities have a certain amount of freedom. The regulatory role of the state should consist, first of all, in the clarity, consistency, unequivocalness of the legislative definition and compliance (enforcement) of the relevant legal norms regarding the strategic directions of the development of the domestic market economy, the development of the system of state guarantees for the implementation of the constitutional right to entrepreneurship activities, narrowing the spheres of direct state intervention in the internal activities of entrepreneurs, establishment of effective and effective state control.

Хоча державне регулювання підприємницької діяльності ґрунтується на законодавстві, однак не вичерпується ним, оскільки це складний процес, що охоплює комплекс різноманітних організаційно-правових заходів. Організаційний аспект державного регулювання виявляється у створенні певних державних органів і наділенні їх відповідними повноваженнями для цілеспрямованого впливу на внутрішньогосподарські відносини.

При проведенні аналогії з корпоративними відносинами ми можемо сказати, що для саморегулювання створення саморегулювальних організацій не є панацеєю чи єдиним виходом. Саморегулювальні організації можуть виникати лише у разі потреби. Саморегулювання корпоративних відносин здатне існувати на рівні внутрішнього регулювання, без стороннього втручання, впливу. Статут, засновницький договір чи інша форма договору, що виникає в процесі утворення суб'єкта корпоративних відносин (юридичної особи), має змогу стати єдиним актом регулювання корпоративних відносин. Деретуляція відносин в державі, в цілому, має відбуватися найактивніше. Зловживання будуть завжди, але їх відсоток може бути суттєво зменшено шляхом перетворення держави з гегемона на сервіс.

Результати нашого дослідження надають переконливі докази того, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз може мати значний негативний вплив на ефективність тріади компанії. Цей несприятливий ефект насамперед пояснюється внутрішньою невизначеністю у корпорації, що може спричинити часту зміну в системі корпоративного управління. Проливаючи світло на цю динаміку, наше дослідження сприяє глибшому розумінню проблем, з якими стикаються компанії, підтримуючи та покращуючи свою ефективність у контексті стану політичної невизначеності та інших суспільних загроз.

Ключові слова: посадові особи, акціонерне товариство, корпоративне управління, корпоративне право, регулювання, саморегулювання, госпо-

Although state regulation of business activities is based on legislation, it is not limited to it, as it is a complex process that encompasses a complex of various organizational and legal measures. The organizational aspect of state regulation is manifested in the creation of certain state bodies and granting them appropriate powers for purposeful influence on intra-economic relations.

By drawing an analogy with corporate relations, we can say that the creation of self-regulatory organizations is not a panacea or the only way out for self-regulation. Self-regulatory organizations can arise only in case of need. Self-regulation of corporate relations can exist at the level of internal regulation, without outside interference and influence. The statute, founding agreement or other form of agreement arising in the process of formation of a subject of corporate relations (legal entity) can become a single act of regulation of corporate relations. Deregulation of relations in the state, as a whole, should take place most actively. There will always be abuses, but their percentage can be significantly reduced by transforming the state from a hegemon into a service.

The results of our study provide compelling evidence that the state of political uncertainty and other societal threats can have a significant negative impact on the performance of a company's triad. This adverse effect is primarily due to internal uncertainty in the corporation, which can cause frequent changes in the corporate governance system. By shedding light on these dynamics, our research contributes to a deeper understanding of the challenges companies face in maintaining and improving their performance in the context of political uncertainty and other societal threats.

Keywords: officials, joint-stock company, corporate management, corporate law, regulation, self-regulation, business

дарське товариство, сталий розвиток,
підприємництво, корпорація

partnership, sustainable development,
entrepreneurship, corporation

Конституція України декларує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У ст. 42 визначено право кожного на підприємницьку діяльність, що не заборонено законом. Частинами 3 та 4 цієї ж статті встановлено обов'язок держави щодо захисту підприємницької діяльності. Цей захист стосується конкуренції, прав споживачів, здійснення контролю за якістю та безпечністю продукції й усіх видів послуг і робіт, сприяння діяльності громадських організацій споживачів, регулюванню внутрішньої організації відносин підприємств тощо. Останні два десятиліття держава приділяє особливу увагу корпоративних відносинам, їх регулюванню, створенню системи захисту та контролю.

Розпочали дослідження питань розвитку корпоративних відносин в Україні такі науковці, як Балабанова Л. В., Мажинський Р. В. [1], Бобровська О. Ю. [2], Вінник О. М. [3], Євтушевський В.А. [4], Крупчан О. Д., Луць В. В. [5], Спасибо-Фатеева І.В. [6], в роботах яких були розпочаті дослідження про теоретичні та практичні питання формування організаційно-економічних механізмів і організації системи корпоративного управління, методів фінансування та оцінки ефективності діяльності акціонерних товариств, становлення корпоративного сектору та формування організаційних корпоративних структур, а також розпочато піднімання питання про удосконалення власної національної моделі корпоративного управління.

Для дослідження цього питання на стику різних наукових напрямів приділяється все більше уваги, особливо у стані політичної невизначеності та інших суспільних загроз. Окремі дослідники за кордоном вивчали такий вплив як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. На макрорівні було виявлено, що різного роду невизначеності та суспільні загрози впливають на фіскальний перерозподіл та економічне зростання. Зокрема, на мікрорівні усі зміни впливають на прийняття рішень фірмами, стратегічні зміни, ефективність інвестицій та інвестиції в дослідження та розробки. У той час як традиційно дослідження переважно зосереджувалися на впливі суспільних загроз на фактори, пов'язані з економічним розвитком, життєво важливо визнати, що оцінка діяльності суб'єктів управління повинна враховувати такі сфери, як культура, суспільство та екологія [7].

Нещодавні дослідження показали, що стан політичної невизначеності може спонукати управлінський корпус підприємства віддавати пріоритет економічним вигодам за рахунок стану повітря та контролю забруднення [8]. З огляду на те, що усі компанії відіграють ключову роль у місцевому економічному розвитку, зміни на рівні держави глибоко впливають на їхні інвестиції в захист навколишнього середовища, соціальну відповідальність та управління. Таким чином, важливо дослідити вплив зовнішніх факторів на ефективність корпоративної тріади «довкілля, соціальна відповідальність та управління». Ця тріада в цілому представляє інвестиційну філософію та корпоративний рейтинговий стандарт, який надає пріоритет екологічній стійкості, соціальній відповідальності та міцному корпоративному управлінню над традиційними фінансовими показниками. Це дослідницьке завдання спрямоване на те, щоб заохочувати фірми віддавати пріоритет факторам тріади у своїх процесах прийняття рішень, що зрештою сприяє сталому економічному розвитку.

З точки зору макроекономічної точки зору, безліч глобальних досліджень підкреслює, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз перешкоджає ефективному фіскальному перерозподілу урядів, підриваючи прагнення до егалітаризму. Ідея егалітарності бере свій початок від утопічної ідеї можливості побудови суспільства рівних. Проте історія розвитку людства довела, що практична реалізація ідеї суспільної рівності призводить до загального зрівняння, нівелювання та нищення особистості. Відтак у подальшому соціально-культурному дискурсі ідея суспільної рівності перетворилася на ідею рівності прав усіх громадян демократичного суспільства. Але й у такому розумінні ідея рівності також виявилася непродуктивною, оскільки надання прав ще не означає наявності можливості їх здійснення [9].

Ця нерівність нині проявляється на різних рівнях корпоративного управління, коли посадові особи віддають перевагу економічному зростанню як важливому показнику ефективності, а різні зміни слугують важливим механізмом, за допомогою якого органи управління можуть формувати економічні результати за допомогою контролю персоналу. Однак усі зміни мають і несприятливі наслідки, оскільки вони змушують віддавати пріоритет економічним вигодам над екологічними проблемами, такими як якість повітря та контроль забруднення, таким чином перешкоджаючи досягненню екологічних цілей. Тобто на рівні корпорацій може нівелюватися управління екологічними ризиками.

Держава встановлює «правила гри» від для започаткування власної справи до поведінки на ринку, в межах яких суб'єкти підприємництва мають певну свободу. Регулююча роль держави мала би полягати, насамперед, у чіткості, послідовності, однозначності законодавчого визначення та дотримання (виконання) відповідних правових норм щодо стратегічних напрямів розвитку вітчизняного ринкового господарства, розвиненості системи державних гарантій реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, звуженні сфери прямого державного втручання у внутрішню діяльність підприємців, налагодженні дієвого та результативного державного контролю.

Хоча державне регулювання підприємницької діяльності ґрунтується на законодавстві, однак не вичерпується ним, оскільки це складний процес, що охоплює комплекс різноманітних організаційно-правових заходів. Організаційний аспект державного регулювання виявляється у створенні певних державних органів і наділенні їх відповідними повноваженнями для цілеспрямованого впливу на внутрішньогосподарські відносини.

Самі по собі правові засоби, закріплені у чинному законодавстві, не можуть забезпечити господарюючих суб'єктів відповідними та високоякісними організаційними механізмами. Для досягнення певної міри організованості недостатньо лише нормативної регламентації, а необхідне належне функціонування державних органів як сервісів. Регулювання не може зводитися лише до організаційних засобів, воно повинно бути абстраговане від питань інституціалізації та розширення регулювання цих відносин.

Значний масив законодавства, складність управлінських рішень згідно з вимогами законодавства спричинює неможливість регулювання такого роду відносин без організаційного впливу відповідних державних органів. Організаційні заходи становлять правоорганізуючу функцію діяльності, розробка і фактичне здійснення яких спрямовані на забезпечення реалізації правових норм. Результативність правових засобів у досягненні поставленої мети залежить не тільки від їх фіксації в законодавстві, а й значно більшою мірою – від належної організації їх застосування, що включає визначення компетенції відповідних органів, наділенних такими повноваженнями, оптимальний вибір правового засобу, додержання вимоги процесуального (процедурного) законодавства, забезпечення виконання рішень, що приймаються компетентними органами тощо.

Державне регулювання в цілому і його окремі засоби та сфери, зокрема, підлягають аналітичній оцінці з метою з'ясування можливостей його вдосконалення шляхом дерегуляції, зокрема, у корпоративній сфері. Слід зазначити, що ці відносини є комплексними і динамічними, змінюються в часі, внаслідок чого іноді важко провести межу між публічним (суспільним) і приватним секторами.

Як свідчить зарубіжний досвід, самостійність у сфері корпоративних відносин не безмежна (навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою), вона перебуває під впливом регулюючого та координуючого впливу органів державного управління. В умовах перехідної економіки система прямого адміністративного управління зазнала глибоких змін. Відбулася заміна планування і прямого контролю непрямым, який спирається, головним чином, на економічні та правові важелі. Часто окремі процеси визначаються шляхом застосування процедур саморегулювання.

Ще у 2017 році Офіс ефективного регулювання [1] запропонував свій аналіз ефективності інституту саморегулювання. Так, було визначено, що на законодавчому рівні на сьогодні немає єдиного визначення мети та цілей впровадження саморегулювання, а із діючих в сфері

саморегулювання законів лише у двох (Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності») визначено мету утворення саморегулювних організацій.

Тут ми одразу бачимо помилковість тверджень Офісу ефективного регулювання. Академічний словник української мови визначає саморегулювання як регулювання, що здійснюється в організмі внутрішніми силами, без стороннього втручання, впливу [2].

При проведенні аналогії з корпоративними відносинами ми можемо сказати, що для саморегулювання створення саморегулювних організацій не є панацеєю чи єдиним виходом. Саморегулювні організації можуть виникати лише у разі потреби. Саморегулювання корпоративних відносин здатне існувати на рівні внутрішнього регулювання, без стороннього втручання, впливу. Статут, засновницький договір чи інша форма договору, що виникає в процесі утворення суб'єкта корпоративних відносин (юридичної особи), має змогу стати єдиним актом регулювання корпоративних відносин. Деретуляція відносин в державі, в цілому, має відбуватися найактивніше. Зловживання будуть завжди, але їх відсоток може бути суттєво зменшено шляхом перетворення держави з гегемона на сервіс.

Результати нашого дослідження надають переконливі докази того, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз може мати значний негативний вплив на ефективність тріади компанії. Цей несприятливий ефект насамперед пояснюється внутрішньою невизначеністю у корпорації, що може спричинити часту зміну в системі корпоративного управління. Проліваючи світло на цю динаміку, наше дослідження сприяє глибшому розумінню проблем, з якими стикаються компанії, підтримуючи та покращуючи свою ефективність у контексті стану політичної невизначеності та інших суспільних загроз.

Посилання:

1. Балабанова Л. В., Мажинський Р. В. Управління маркетинговим потенціалом підприємства: монографія. Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. 144 с.
2. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління в місцевому самоврядуванні: монографія. Донецьк: ДРІДУ НАДУ, 2008. 284 с.
3. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2009. 252 с.
4. Євтушевський В. А. Основи корпоративного управління: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 317 с.
5. Корпоративне право України: становлення та розвиток. Зб. наук. праць (За матеріалами міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 26 – 27 вересня 2003 р.). Редкол.: О. Д. Крупчан (голова), В. Д. Басай, В. В. Луць та ін. К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2004. 428 с.
6. Спасибо-Фатєєва І. В. Поняття корпоративного права. Вісник Академії правових наук України. № 4 (19). Х.: Право, 2000. С. 110-114.
7. Li H., Zhou L.-A., 2005. Political turnover and economic performance: the incentive role of personnel control in China. *J. Public Econ.* 89, 1743–1762. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.06.009>.
8. Olga Vinnichuk Political uncertainty as a component of the development of Ukrainian society. *SHV*. 2016. Вип. 2. № 2. С. 7-12. <https://doi.org/10.23939/shv2016.02.007>.
9. Дороніна Т. О. Егалітарність (егалітаризм, егалітарна свідомість). Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: монографія. Житомир: Волинь, 2014. С.157-160.
10. Зелена книга «Саморегулювання в Україні». URL: https://cdn.regulation.gov.ua/b8/48/e7/73/regulation.gov.ua_Саморегулювання%20в%20Україні_12.07.18.pdf.
11. Словник української мови: в 11 томах. Т. 9. 1978. С. 44.

Статтю було подано
Статтю було доопрацьовано
Статтю було прийнято

19.06.2023
23.06.2023
23.06.2023

The article was submitted
The article was revised
The article was accepted